

Studijní materiály ke kurzu:

**„Ježíšova blahoslavenství jako inspirace pro pomáhající profese“
(Mt 5,3-10)**

Osnova kurzu:

1. Úvodní otázky, začlenění blahoslavenství do jejich historického a biblického kontextu a vysvětlení jejich základní struktury.
2. „Blahoslavení chudí v duchu“. Člověk a to, co jej přesahuje.
3. „Blahoslavení plačící“. Člověk a kultivace jeho vztahů k okolí.
4. „Blahoslavení tiší“. Člověk a nenásilí.
5. „Blahoslavení hladovějící a žíznící po spravedlnosti“. Člověk a kultivace vlastního nitra.
6. „Blahoslavení milosrdní“. Člověk a milosrdenství jako životní styl.
7. „Blahoslavení čistého srdce“. Člověk a jeho vnitřní cesta.
8. „Blahoslavení šířitelé pokoje“. Člověk a nadhled.
9. „Blahoslavení pronásledovaní pro spravedlnost“. Člověk a životní pevnost.
10. Blahoslavenství jako pozvání na cestu.

Jednotlivá blahoslavenství jsou zpracována podle:

Stock K., *Discorso della montagna Mt 5-7. Le beatitudini*, Editrice PIB, Roma 1994

1. Úvodní otázky, začlenění blahoslavenství do jejich historického a biblického kontextu a vysvětlení jejich základní struktury

Úvod

Leonard Cohen, Hallelujah, roviny interpretace (2S 11; Cohen, Kampaň „Free Hugs“).

Diskuze.

Pašije skupiny The Plastic People of the Universe, kde je text blahoslavenství vložen do úst Ježíšovi umírajícímu na kříži jako jeho odpověď na spílání kolemjdoucích. Spílání je adresováno Ježíšovi jakožto zkrachovalému Mesiášovi. Ostrý konflikt mezi nenávisť publiku a nenásilím a mírností Ježíšovou.

Prezentace Pašijí, poté otázky na účastníky:

- (1) Co znamená slovo „blahoslavený“?
- (2) Dnes: Kdo je blahoslavený? (Patří toto slovo do slovníku dnešní češtiny?)
- (3) Zažili jste situaci, kdy byste mohli říci „on je blahoslavený“, resp. „jsem blahoslavený“?

Diskuze.

Prezentace tématu

Zefirelli, The Beatitudes

Ježíšova blahoslavenství bývají obvykle

- (1) vysvětlována a chápána mimo jejich evangelní kontext a bez dalších souvislostí, což je hrubá chyba;
- (2) spojována spíše se slabými a handicapovanými lidmi, což je další hrubá chyba.

Historický kontext

Matoušovo evangelium bylo napsáno v 80. letech 1. století, pravděpodobně v Sýrii. Autorem je židokřesťan, adresátem židokřesťanská komunita, odrážející konflikt s původní židovskou komunitou ohledně identity Mesiáše a jeho mesiánské komunity. Tento konflikt postupuje evangeliem verbalizován v konfliktu Ježíše a židovských autorit.

Literární kontext

Blahoslavenství jsou úvodem k Horskému kázání (Mt 5-7), první z pěti pro toto evangelium typických velkých Ježíšových řečí. Jsou prvním Ježíšovým slovním veřejným projevem a lze je tedy považovat za jakýsi jeho manifest či programovou řeč celého jeho působení.

Základní struktura

Každé blahoslavenství se skládá ze 3 částí:

- (1) výraz „blahoslavení“ (stav absolutního štěstí)
- (2) situace nebo postoj člověka (např. „chudí v duchu“)
- (3) způsob, jakým je člověk zasažen Bohem (např. „jejich je království nebeské“), přičemž prohlášení platí pro přítomnost nebo eschatologickou budoucnost, ale

svoje kořeny má v vždy v přítomném stavu nebo postoji člověka (srov. Pavel v listu Kolosanům 3,1-4).

Struktura každého blahoslavenství je logická: existuje určitá skutečnost (někomu patří nebeské království), která je příčinou (neboť) štěstí (blahoslavení), ale ovšem za určité podmínky (chudí duchem). Štěstí tedy nespočívá v lidských postojích a situacích (tzn., štěstí nespočívá v tom, že jsme chudí duchem, že pláčeme atd.), ale v budoucím eschatologickém zásahu Božím.

Základní obsah

Blahoslavenství jsou v pravém slova smyslu *radostnou zvěstí, evangeliem*, a to z těchto důvodů:

- ohlašují tu největší a nejskutečnější radost, protože je založena na postoji a jednání samotného Boha; nikdo jiný není schopen člověku takovou radost způsobit
- ohlašují plnost radosti; je jich 8, což je číslem eschatologické plnosti (7 dnů Bůh tvoří svět, ale 8.den nikdy nekončí)
- představují samotný počátek Ježíšova učení a tak mu dávají tón → Ježíš přišel ohlásit plnost radosti a ukázat k ní cestu.

Blahoslavenství nejsou jen jakousi Ježíšovou naukou, ale zkušeností.

Praktické důsledky

Pracovník v pomáhajících profesích je ve své činnosti často konfrontován s potřebou určitého „duchovního přesahu“; tento přesah je možno nechat vyústit a tedy i patřičným způsobem realizovat v určitém zakotvení v Bohu, Transcendentnu apod. Praktická stránka tohoto zakotvení je otázkou modlitby, tréninku apod. Blahoslavenství s jejich prožíváním jsou jednou z možných cest k tomuto zakotvení.

S otázkou „jak pracovat s tím, co mne přesahuje“ se musí nějak vypořádat každý...

2. „Blahoslavení chudí v duchu“: Člověk a to, co jej přesahuje

Úvod

Echt, Vojna na Itálii

Jednou mi řekl Martin, umírá mi tchyně... Po měsíci zavolal jeho kamarád, umírá mi maminka...

Otázky na účastníky:

- (1) Co je to být „chudý“?
- (2) Co si představíte pod výrazem „duch“?
- (3) Co si představíte pod spojením „chudý v duchu“?

1. Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,3)

Traband, Princezna Lada

1.1 Chudí v duchu

Řecké slovo *ptochos* („chudý“) označuje člověka, který nemá vůbec nic a žije jen z milosti druhých; je ve svém přežití zcela závislý na druhých, je ekvivalentní slovu *žebrák*. (dnes snad „bezdomovec“). Podle SZ stojí takto chudý člověk (hebr. *anaw*) zcela pod zvláštní ochranou Boží. Tato chudoba má silně náboženské zabarvení, protože v této své bídě již tomuto člověku nezůstalo kromě úpěnlivého volání k Bohu o pomoc vůbec nic.

Slovo dále určeno výrazem *duchem* nebo *v duchu* (srov. Zj 3,14-21); blahoslavenství je mimoto koncentrací mnoha SZ textů (např. Ž 40,18; Iz 29,18; 41,17; 61,1-2). Co tedy znamená „duch“?

Duch člověka je silou, díky které je člověk živou bytostí (srov. Gn 2,7; 104,29-30; Jb 10,8-9; Kaz 12,6-7 atd.). Právě tato *nejživější a podstatná „část“* je určena, charakterizována „chudobou“: člověk si je tím nejživějším a nejhlubším způsobem vědom vlastní chudoby.

Tato chudoba znamená závislost člověka na darech a pomoci druhých, aby mohl přežít, a je pravým opakem samostatnosti a soběstačnosti. Nejpůvodněji se ukazuje v chudobě materiální, ale není omezena pouze na ni. Chudoba není přímo pokora, ale k ní přivádí.

V Ježíšově blahoslavenství chudoba duchem neoznačuje vědomí jakékoli závislosti, ale závislosti na Bohu. Uznání této závislosti je nejpravdivějším a nejzákladnějším postojem inteligentního tvora před svým Stvořitelem.

Hradišť'an: Krátký popis léta

1.2 Království nebeské

Řecké slovo *basileia* („království“) není ani tak území jako spíše Boží láskyplná vláda a přítomnost v tomto území, přebývání Boha s lidmi, plnost toho, po čem každý člověk touží a nač se těší. U Mt o něm Ježíš mluví poprvé ve 4,17, je to jeho první veřejná věta! Tato věta směřuje k *Horskému kázání*, které ukazuje podmínky, jak do tohoto království vejít; jsou shrnuty v 7,21: *Ne každý, kdo mi říká Pane, Pane vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích*. V samém středu Horského kázání pak je modlitba Otčenáš, jenž je prosbou o jeho příchod.

Ježíš káže *radostnou zvěst o Božím království* (srov. 4,23; 9,35; 24,14), tedy obsahem radostné zvěsti je království nebeské! Jednotlivé charakteristiky Božího království Ježíš vysvětluje ve 13. kapitole, v 18. kapitole se mluví o podmínkách vstupu a lidských postojích;

nutné postojte i v závěrečné řeči: 25,10 – bdělá připravenost, 25,21.23 – věrné a odpovědné používání hřiven, 25,35-40 pomoc potřebným.

V plné manifestaci Božího království přijde Syn člověka jako *král* 25,34 a *pastýř* 25,32. Vstoupit do království nebeského (srov. 5,20; 7,21 atd.) je totéž jako vstoupit *do života* (18,8.9; 19,17), *na svatbu* (25,10) a *v radost svého Pána* (25,21.23)!

Vztah k nebeskému království je přítomný („jejich *je*“), v protikladu k *budoucím* zaslíbením ostatních šesti blahoslovenství; tedy chudí duchem jsou *již dnes* vlastníky Božího království (viz Mt 25,34: *Tedy řekne těm po pravici: Pojd'te, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je pro vás připraveno od založení světa.*)

2 Praktické důsledky

Chudoba jako závislost na „Bohu“?

Stvořil jsi nás pro sebe, Bože, a nepokojné je srdce naše, dokud nespočine v tobě, tak zní slavná věta z Augustinových Vyznání. Chudoba v duchu, chápaná jako závislost na Bohu, je zdrojem nepředstavitelné svobody. Člověk je svobodný vůči nepřijetí, neúspěchu, kritice, nedostatečnému ocenění atd., díky tomu zůstává vyrovnaným a klidným, nezahořklým a nevyčerpaným. Dosažení takového stavu vyžaduje práci.

Žít v závislosti na Bohu předpokládá naučit se žít v přítomnosti Boha, který mne absolutně přijímá právě proto, že jsem na něm naprosto závislý. Tento stav není stavem, kterému se člověk učí; je stavem, který objektivně existuje a který člověk subjektivně musí objevit.

Je něco podobného možné i bez Boha nebo Bytosti, člověka přesahující? Jestliže ano, jak zakotvím svoji chudobu?

3. „Blahoslavení plačící“: o kultivaci vztahů k okolí

Úvod

„Reklama na zubní pastu“ ☺

- Jak proběhlo jedno vaše dnešní setkání s nějakým člověkem (doma, nebo cestou do školy)?
- Jak byste charakterizovali „otevřeného člověka“?
- Jaká s sebou otevřenost nese rizika?
- Otevřenost a vztah ke klientovi v pomáhající profesi...

1 Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení plačící, neboť oni budou potěšeni“ (Mt 5,4)

1.1 Plačící

V mesiánské sekvenci Iz 61,1-3, kterou Ježíš na sebe vztáhne v synagoze v Nazaretu (Lk 4,18-19) stojí jako Mesiášovo poslání vedle hlásání radostné zvěsti chudým také těšení truchlících. Jedná se o stejnou sekvenci jako v Mt 5,3-4.

Co situaci „truchlení“ (řecké sloveso *penthan*) působí? Ve SZ i NZ textech jsou to především dvě situace: smrt a hřích (SZ: např. Gn 23,2; 1Mak 2,6-14; Ž 35,12-14; Sir 7,32-36 atd.; NZ: např. Mt 9,15; Mk 16,10; Jk 4,8-10; 1K 5,1-2 atd.).

Smutek předpokládá osobní vztah; nepláčeme nad smrtí osob, které neznáme. Pouze ten, kdo má skutečně živé a hluboké vztahy, může žít ve skutečně ve smutku. Neštěstí druhého se stává díky vztahu neštěstím i mým. Smutek sebou nese náš život (*lacrimarum valle*); když neštěstí zasahuje bližního, smutek ze spoluúčasti na jeho utrpení je jednou z forem lásky k němu. Čím více a čím hlubší vztahy člověk má, tím je zranitelnější, otevřenější k neštěstí a zasažený smutkem.

Totéž v podstatě platí o *hříchu*. Smutek ze hříchu předpokládá osobní vztah k Bohu, živé společenství s ním.

Srdce, které není možno zranit a které se brání smutku, je srdce zatvrzelé.

Johnny Cash, I See A Darkness

1.2 Budou potěšeni

a) útěcha v Novém zákoně

Ti, kdo se trápí, jsou lidé, kteří milují Boha a bližního, a díky této lásce jsou zranitelní a zranění. Blahoslavenství říká, že právě tito budou potěšeni. Je to Bůh, kdo utěšuje; nemíní se tím tedy nějaká útěšná slova, ale naprostá a definitivní změna situace (např. Lk 16,19-31).

Nejčastěji o útěše mluví sv. Pavel (2K 1,3-7; 7,4-7; 2Sol 2,16-17).

b) útěcha ve Starém zákoně

Nejdůležitější knihou pro pochopení tohoto blahoslavenství je Iz 40 – 66 (Deuteroizaiáš), o kterém již Sirachovec napsal, že „mocným duchem spatřil poslední věci a potěšil truchlíci na Sijónu“ (Sir 48,24; srov. Iz 61,2; ve SZ jen tato 2 místa spojují truchlení a útěchu, jako je tomu v Mt 5,4).

Nejdůležitějšími texty jsou:

(1) Iz 40,1-2

Tento text hned na počátku knihy udává její hlavní tón. Prorokova útěcha spočívá v jeho poselství, Utěšitelem je Bůh sám, a to prostřednictvím skutečností, které nastanou: konec otroctví a odpuštění hříchů (40,2), Bůh přijde s mocí a jako pastýř bude pást své stádo (40,10n). Podobně je tomu v blahoslavenstvích: Ježíš ohlašuje, že se království Boží přiblížilo (4,17) a Bůh se stane skutečným utěšitelem (5,4).

(2) Iz 61,1-3

Skutečná útěcha spočívá v Božím zásahu, který zcela mění osud Jeruzaléma. Přesto je zde rozdíl proti evangeliu: zde těší prorok svým poselstvím, v evangeliu zasáhne Bůh sám. Srov. však Mt 11,5 (Lk 4,18n), kde Ježíš charakterizuje svou činnost právě odkazem na Iz 61,1-3.

(3) Iz 51,12-13

Text je jakousi autoprezentací Boha: „Já jsem Já jsem, tj. Tvůj Utěšitel“. Stojí-li člověk před Bohem, nemůže než stát před Utěšitelem, který ho v jeho malosti naprosto překonává; není to však přítomnost drtící, ale útěšná (srov. Ježíšova podobenství v Lk evangeliu a jeho „Buďte milosrdní jako je milosrdný váš Otec“).

Tato presentace Boží je založena na tom, že Bůh je Stvořitel, proto je jeho moc neomezená (viz následující kontext textu).

(4) Iz 66,13

Jsme v samotném závěru knihy, kdy se moc spojuje s něhou (srov. Iz 25,8; Zj 7,17; 21,4) a Bůh je zde přirovnáván k utěšující matce.

Charakteristika Boha Utěšitele je tedy taková: utěšuje nejen slovy, ale zoufalou situaci mění v radost; má k dispozici neomezenou moc Stvořitele; jeho aktivita je osobní, skutečnou útěchou, podobná lásce matky k dítěti.

2 Praktické důsledky

Pro první blahoslavenství byl charakteristický postoj uznání vlastní chudoby a naprosté závislosti na Bohu; nemáme nic, co bychom nebyli dostali, a jak naše přítomnost, tak i budoucnost, je zcela závislá na něm.

Druhé blahoslavenství je podobné. Vystavení se bolestem jako důsledku smrti a hříchu u osob, s nimiž máme hluboké vztahy, i nám působí bolest. Znamená to, že musíme (můžeme) přijmout a prožívat onu zranitelnost, která je jednou z forem naší chudoby, nepokoušet se ji falešně překonávat uzavřeností, hmotnými náhražkami, planými útěchami atd., ale můžeme vše čekat od Boha; ten nakonec zničí příčiny našeho smutku darem *skutečného společenství* (viz Zj 21,3nn). Boží útěcha je *osobní a plná lásky*.

Osobní rovina implikuje i rovinu společenskou. Chceme být společností uzavřenou a necitelnou, nebo otevřenou a citlivou s tím, že budeme ochotni nést důsledky své otevřenosti?

U2, City of blinding lights, Live in Paris, prosinec 2015, měsíc po teroristických útocích na Paříž.

4. „Blahoslavení tiší“: Člověk a nenásilí

Podle čeho my lidé (tedy Ty ☺) hodnotíme sami sebe?

Henri Nouwen, 3 oblasti hodnocení (podle toho, jak hodnotím sám sebe; podle toho, jak mne hodnotí druzí; podle toho, co vlastním)

1 Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení tiší, neboť oni dostanou zemi za dědictví“ (Mt 5,5)

Tiší

Slova „neboť tiší dostanou za dědictví zemi“ se přesně stejným řeckém znění objevují v Ž 37,9, kde slouží jako ospravedlnění postoje, který po těchto tichých žalmista žádá. Žalm tedy přesně ilustruje obsah slova „tiší“ (srov. 37,1-11).

Žalm popisuje jednání a osud spravedlivých a zlovolníků. Prvních jedenáct veršů můžeme rozdělit na dvě části, vv.1-8 a 9-11, oddělené slovem „neboť“. První část obsahuje 14 příkazů, druhá část je odůvodňuje.

Příkazy jsou jednak negativní (zakazují), jednak pozitivní (přikazují).

Příkazy negativní: nevzrušuj se kvůli zlovolníkům; nezávid' těm, kdo jednájí podle; nevzrušuj se kvůli tomu, kdo jde úspěšně svou cestou, nad tím, kdo strojí pikle.

Příkazy pozitivní: doufej v Hospodina; konej dobro; v zemi přebývej; zachovávej věrnost; hledej blaho v Hospodinu; svou cestu svěř Hospodinu; ztiš se před Hospodinem; čekej na Hospodina; odlož hněv; zanech rozhořčení; nevzrušuj se.

Pojem „tiší“ tedy obsahuje to, co se nemá dělat vůči zlovolníkům, jeho paralela je „ti, kdo naději vkládají v Hospodina“. Tichý je ten, kdo se v konfrontaci se zlovolníky a jejich úspěchy nenechá vést hněvem, emocemi, averzemi, přičemž je tento postoj ilustrován pozitivními příkazy.

Tyto pozitivní příkazy jsou základem zákazů; „tichost“ je možná jedině v případě silného a celkového nasměrování osobnosti k Bohu. Člověk, který není zakotven v Bohu, není schopen vlastními silami čelit zlovolníkům a nespravedlnosti, a nemůže se přitom proto vyvarovat hněvu a závisti.

„Tichost“ je v NZ jednou z nejdůležitějších vlastností. Je jedním z darů Ducha (Ga 5,23), je potřebná pro uchování jednoty církve (Ef 4,1-6; Ko 3,12), je nutná při napomínání (1K 4,21; 2K 10,1; Ga 5,18-22), je nutná v postoji vůči nekřesťanům (1Pt 3,1-4; 3,14-16), je podstatná pro správné přijetí a uskutečňování Božího slova a dosažení křesťanské moudrosti (Jak 1,19-21; 3,13-18)

Podle Matouše je tichost nejvýznačnější Ježíšovou charakteristikou. V žádném jiném evangeliu totiž Ježíš o sobě neříká „jsem tichý a pokorný srdcem“; nikde jinde takto nehovoří o svých povahových rysech (nota bene, blahoslavenství tichých je rovněž pouze u Matouše; je jediným blahoslavenstvím, které se výslovně odvolává na nějakou vlastnost výslovně zmíněnou Ježíšem).

Důležitá jsou 3 místa:

(1) *Mt 11,29-30*

Ježíš zde hovoří jako učitel, zvoucí k přijetí a následování jeho učení („učte se ode mne“; „jho“ je metaforou pro souhrn pokynů ohledně správného způsobu života, srov. Sk 15,10), které je cestou ke spokojenému životu. Ježíš je učitel „tichého“ a „pokorného srdce“, což kvalifikuje i jeho učení. Vztah učitel – žák je z Ježíšovy strany tichý a pokorný, na rozdíl od zákoníků a farizejů (Mt 23,2-7). Pro učitele je tedy důležitá jednak správnost učení, ale i vnitřní postoj učitele.

(2) *Mt 21,5*

Jde o upravenou citaci Zach 9,9, kde Mt vypouští další kvalifikace Ježíše jako krále, aby zdůraznil jeho „tichost“.

(3) *Mt 12,18-21*

Jde o citaci Iz 42,1-4. I když se zde slovo „tichý“ nevyskytuje, podle jednání této osoby se to dá vyčíst.

Charakteristické znaky tichosti

Slovo „tichý, mírný“ vyjadřuje velice důležitý postoj v chování vůči druhým. Znamená opanování emocí, sklonů a tužeb a plný respekt vůči osobě druhého.

Veliká důležitost mírnosti je představena zejména v Jak 1,19-21 a 3,13-18, kdy ovládnutí vlastních pudů a emocí je základním předpokladem správného a moudrého jednání. Pouze na tomto základě je možné klidně a nerušeně rozpoznávat Boží vůli a chovat se s úctou a láskou ke druhým.

Proto je mírnost základní Ježíšovou vlastností. Je svobodný od impulsů, které zatemňují poznání a vedou k nesprávnému jednání. Je zcela svobodný, klidný, otevřený k poznání a přijímání Boží vůle, a plný lásky pro setkávání se s lidmi.

Mírnost tedy zahrnuje 3 základní roviny vztahů člověka k Bohu (otevřenost k jeho vůli), druhým (laskavost a úcta) a sobě samému (svoboda od emocí).

Jedná se vnitřní dispozici, které není možné dosáhnout pouhým čistě lidským úsilím, ale je založena na synovském vztahu k Otci (srov. Ž 37,3-7; 1Pt 3,15; Mt 11,27-30).

Blahoslavenství o tichých má pouze Matouš, proto je nelze plně pochopit bez specificky Matoušovy presentace Ježíše jako podstatně tichého. Jelikož je Mt 5,5 téměř identické s Ž 37,11; Jak 3,13-18 a 1Pt 3,14-16, vidíme zde, že texty náleží stejné tradici pojetí křesťanského života.

Dostanou zemi za dědictví

To, co se v Matoušově evangeliu „zdědí“ jako odměna, je na jiných místech „život věčný“ (19,29) nebo „království“ (25,34). Z kontextu Mt 19,16-30 je však vidět, že účast na Božím království člověku dává věčný život. Zdá se, že Ježíš nikdy neslibuje pozemská hmotná dobra. Již v Ž 37 nejde o zemi jako takovou, ale o základ a prostor života. V Mt 5,5 se tedy jedná o zemi eschatologickou. Je to zřejmé rovněž ze srovnání s ostatními blahoslavenstvími.

Sloveso „zdědit“ odkazuje na vztah otec-syn. Tuto zemi si nelze koupit, ale může být pouze dána zadarmo otcem jako dědictví.

Praktické důsledky

První blahoslavenství se týkalo naprosté závislosti na Bohu, druhé se týkalo hluboké zranitelnosti člověka ve vztahu k Bohu a lidem. Třetí blahoslavenství tichých se týká aktivního spoluzití s druhými. Je však postojem spíše pasivním, vyjadřuje spíš to, co se nedělá, než co se dělá. Je základním postojem, který má ovlivňovat veškeré naše jednání k druhým. Hněv a další emoce namířené proti bližnímu jsou často vyvolávány pocitem, že jsem v nevýhodě, že jsem ohrožován jak ve svém životě, tak v uznání vlastní osoby, tak ve vlastní identitě.

Člověk může v tom případě zůstat tichým a mírným, svobodným od negativních emocí a strachů, protože stojí na pevném základě, který je dán Otcovým rozhodnutím. To je vyjádřeno slovem „země“, která symbolizuje život. Ježíš, např. v horském kázání, velice často opakuje slova „váš Otec“ (viz také 5,9: „budou nazváni Božími dětmi“).

5. „Blahoslavení hladovějící a žíznící po spravedlnosti“: Člověk a kultivace vlastního nitra

Radim Hladík: Čajovna

Facebook a Radim Hladík: co byste připsali za komentář? (oč lidem jde?)

Co je to spravedlnost?

Johnny Cash: Hurt

Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení hladovějící a žíznící po spravedlnosti, neboť budou nasyceni“ (Mt 5,6)

Hladovějící a žíznící po spravedlnosti

Hlad a žízeň jsou potřeby, od jejichž ukojení závisí život člověka; bez jídla a pití je dříve nebo později odsouzen k smrti. „Hladovět žíznit po spravedlnosti“ je tedy velmi silnou metaforou (srov. např. Ž 42,3; Ž 63,2; Am 8,11). Co tedy znamená hlad a žízeň po spravedlnosti?

Spravedlnost je postoj a jednání podle určité správné a platné normy. Platí jak pro Boha tak pro člověka. Bůh je spravedlivý nakolik je ve svém milosrdenství věrný své spásné vůli, naplňuje svá zaslíbení a uskutečňuje spásu lidí. Člověk je spravedlivý nakolik jedná podle norem Boží vůle.

Matouš slovo „spravedlivý“ používá pouze o člověku (Mt 13,41-43.49; 25,46); je jím ten, kdo činí spravedlnost, tedy jedná podle Boží vůle. Jestliže např. tento pojem, jak je v Mt 25,31-46, aplikujeme na blahoslavenství, pak by se zde hovořilo o těch, kdo mají hlad a žízeň po tom, aby dali jíst hladovějícím a pít žíznícím.

Nás bude zajímat použití pojmu v Matoušově tzv. horském kázání (Mt 5-7), k němuž jsou blahoslavenství úvodem. Mimo to, že v posledním blahoslavenství se hovoří o pronásledovaných pro spravedlnost, je pojmu dále použito ještě třikrát. Jedná se o spravedlivé skutky, tedy skutky podle Boží vůle, Ježíšem sdělené normy jednání (ekvivalentem je pak výraz „kvůli mně“, kde spravedlnost a Ježíš jsou úzce spojeni; pro „kvůli mně“ srov. 19,29; 10,18; 10,39; 16,25).

V Mt 5,20 Ježíš svým posluchačům říká: *Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizejů, jistě nevejdete do království nebeského*. Jedná se o závěr pasáže o dovršení Zákona a Proroků, a zároveň úvodem k sérii šesti antitezí, které toto dovršení ukazují. Větší spravedlnost učedníků spočívá v jednání podle toho, co říká Ježíš, a ne podle toho, jak jednají zákoníci (*Slyšeli jste, že bylo řečeno – já vám však pravím*).

Podobně se mluví o „vaší spravedlnosti“ hovoří i v Mt 6,1: *Varujte se konat vaši spravedlnost...*, kde spravedlnost znamená skutky týkající se vztahu mezi učedníky a Bohem, přičemž se jedná o *almužnu, modlitbu a půst*.

Nakonec se slovo objevuje ještě v Mt 6,33: *Hledejte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno*. „Jeho spravedlnost“ je spravedlnost Boží, tedy jednání podle Božích norem. V kontextu se nemluví o spravedlivém jednání Božím, ale o vztahu člověka k hmotným věcem. Ježíš zde chce říci, že království Boží musí pro člověka být tou nejvyšší hodnotou, nejvyšším dobrem, přičemž spravedlnost představuje nezbytnou podmínku, jak do tohoto království vejít. V bezprostředně předcházející sekci 6,19-32 Ježíš ukazuje, kterým věcem a přáním *nenáleží první místo*. Blahoslavenství 5,6 je velice podobné verši 6,33: hledání znamená podobnou touhu jako hlad a žízeň.

Hlad a žízeň po spravedlnosti tedy označují touhu a úsilí jednat podle Božích norem, zjevených Ježíšem. „Spravedlnost“ obsahuje všechno to, co Ježíš v horském kázání učí o

správném jednání vůči Bohu a lidem. Čtvrté blahoslavenství tedy mluví o nutnosti rozhodné snahy o spravedlnost, přičemž tato touha musí být tak silná, základní a „přirozená“ – jako hlad a žízeň, jako touha jíst a pít. To je stejně základní pro přežití, jako Ježíšovo *Můj pokrm jest, abych činil vůli toho, které mě poslal, a dokonal jeho dílo* v Jn 4,34.

Budou nasyceni

Jedná se o metaforu, podobnou Ž 17,15: *Já však ve spravedlnosti uzřím tvoji tvář, až procitnu, budu se sytit tvým zjevem*. Verš se hodně blíží našemu blahoslavenství. Předpokladem nasycení je spravedlnost. Žalmista popisuje svoji spravedlnost (v.1-5), žádá Boha o pomoc (v. 6-9.13n), popisuje postoj svých nepřátel (v. 10-12) a uzavírá výrazem své naděje. Díky své spravedlnosti doufá, že bude vidět Boží tvář a bude touto kontemplací nasycen, nasycen kontemplací Boží slávy.

Praktické důsledky

Slovo „spravedlnost“ se nevztahuje na nějakou ohraničenou, určitou situaci, ale označuje celé lidské jednání ve shodě s Boží vůlí. Mít hlad a žízeň po spravedlnosti znamená touhu a úsilí za každé situace žít podle Boží vůle. Právě celé Ježíšovo učení v horském kázání je souhrnem Boží vůle, jak ji Ježíš zjevuje. Celé horské kázání vysvětluje, o jakou spravedlnost jde. Celé horské kázání tedy musí být předmětem naší horečné touhy. Proto je také toto shrnující blahoslavenství na konci první části všech osmi.

Hlad a žízeň slouží k tomu, aby člověk mohl žít. Proto se celé blahoslavenství týká života a přežití, a svůj nejlepší komentář má ve verších 6,25-33. *Nemějte starost o svůj život, co budete jíst (v.25)... nemějte tedy starost a neříkejte: co budeme jíst? co budeme pít? (v.31) ... hledejte především Boží království a jeho spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno (v.33)*. Ježíš nutí upírat zrak jinam, k vyššímu životu, než k životu pozemskému, protože sám Bůh nasytí ty, kdo dají království Boží na první místo. I tento pozemský život od člověka vyžaduje velikou starostlivost, ale jak je nutné utišovat hlad a žízeň, tak velkou touhu je potřeba mít i po spravedlnosti a jejím konání, abychom dosáhli života věčného.

6. „Blahoslavení milosrdní“: Člověk a milosrdenství jako životní styl

Jeff Buckley: Grace

Co je milost?

Jaká jsou její synonyma?

Co je jejich společným jmenovatelem?

O Božím milosrdenství (přednáška)

Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení milosrdní, neboť oni dojdou milosrdenství“ (Mt 5,7)

Milosrdní

Lidský i Boží postoj je v tomto blahoslavenství stejného druhu. Jak tedy chápe Matouš i NZ slovo milosrdný a jemu podobné?

(1) *přídavné jméno „milosrdný“*

V NZ se toto slovo nachází jen v našem blahoslavenství a v listě Židům 2,17. Ježíš je zde nazván veleknězem a má dvě hlavní vlastnosti: *je milosrdný* (ta se týká vztahu k lidem) a *věrný* (ta vztahu k Bohu). Ježíšovo milosrdenství je zakořeněno ve vlastní zkušenosti utrpení a zkoušky, a proto může pomáhat lidem, kteří jsou na tom podobně. Znovu je to opakováno v Žd 4,15n.

V Lukášově evangeliu blahoslavenství o milosrdných sice není, ale zato na místě Matoušova „Buďte dokonalí jako je dokonalý váš nebeský Otec“ (5,48) má „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec“ (6,36). Postoj lidí má být jako postoj Boží, a tak se zdá, že následující Lukášovy verše vysvětlují, co znamená být milosrdný: nesuďte, nezavrhujte, odpouštějte, dávejte (srov. 6,37-38).

(2) *podstatné jméno „milosrdenství“*

Matouš mluví pouze o milosrdenství, které Ježíš požaduje po člověku (9,13; 12,7; 23,23), a to vždy v kontroverzích s farizeji. Ospravedlňuje svoje vlastní chování odvoláváním se na Boha a kritizuje jejich nedostatek milosrdenství. Tyto kontroverze ukazují, jak Ježíš milosrdenství opakovaně zdůrazňuje a trvá na něm. Celníci a hříšníci jsou vylučováni na okraj, učedníci hladoví – obě skupiny jsou ve stavu slabosti a Ježíš žádá, aby se takoví lidé neodstrkovali, ale vyšlo se jejich potřebám vstříc – to znamená milosrdenství, tak jako to činí on sám. Podobně je tomu v Lukášově podobenství o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,25-37), kde jako hlavní prvky milosrdenství vystupují: nouze druhého – soucit – účinná pomoc. Podobenství končí slovy: *Kdo z těch tří, myslíš, byl bližním tomu, který upadl mezi lupiče? – Zákoník odpověděl: Ten, který mu prokázal milosrdenství. – Ježíš mu řekl: Jdi a jednej také tak.*

Lidské milosrdenství se tedy vyznačuje třemi prvky: slabostí a nouzí bližního, soucitem a účinnou pomocí.

(3) *sloveso „být milosrdný“*

O Božím milosrdenství se v NZ hovoří zejména v jeho postoji k hříšníkům a např. k Pavlovi. Vždy se jedná o odpuštění hříchů a nezasloužený bezplatný dar spásy. O Ježíšově milosrdenství se hovoří vždy kontextu uzdravování, nemocní nebo jejich příbuzní se na Ježíše často obracejí slovy „Smiluj se nade mnou!“ O lidech se toto sloveso používá velmi zřídka (Lk 16,24).

Spojení mezi Božím a lidským milosrdenstvím je zřejmé i z Judova listu, vv.20-23;

ještě silnější a jasnější vztah mezi Božím a lidským milosrdenstvím je v Mt 18,33, kde celé vyprávění i verš jsou k blahoslavenství cenným komentářem; srov. pak 6,12.14n, kdy podstatnou formou milosrdenství je odpuštění utrpených vin proti nám.

Význam milosrdenství jako takového

Milosrdenství tedy označuje správné jednání člověka ke svému bližnímu, který je v nějaké nouzi nebo potřebě a výslovně (srov. Mt 9,27) či nevýslovně již díky svému stavu žádá pomoc (srov. Lk 10,33). Pro milosrdného člověka je charakteristické, že v této situaci nezavře oči a uši, nezavrdí se ve svém srdci, neopustí svého bratra a nepokoří jej ještě více, nýbrž má soucit a poskytne mu pomoc, jakou potřebuje. Boží milosrdenství se ukazuje vůči hříšníkovi, který si není schopen pomoci a tak by byl zatracen. Bůh se k němu však nechová podle toho, co si zaslouží, ale slitovává se nad ním, odpouští mu hříchy a dává mu spásu (srov. Mt 18,27; Ř 11,30n; 1Tm 1,12-17).

Praktické důsledky

Jedná se o jediné blahoslavenství, které označuje lidský a Boží postoj slovem stejného slovního základu. Boží milosrdenství k nám je závislé na našem milosrdenství ke druhým. V blahoslavenstvích jako celku ukazuje na stav slabosti a nouze bližního a jeho závislost na naší pomoci, a stejně i naši radikální slabost a závislost na pomoci Boží. Ukazuje, jaký postoj a jednání je v této situaci správný, tedy milosrdenství, a milosrdné prohlašuje za blahoslavené, protože si mohou být i oni absolutně jisti rozhodujícím milosrdenstvím Božím.

Toto blahoslavenství zahajuje druhou polovinu blahoslavenství a v jistém smyslu znovu uvádí a upřesňuje téma prvního blahoslavenství, nebo-li uznání naprosté závislosti na Bohu (chudí duchem). K této závislosti náleží také to, že my hříšníci jsme zcela závislí na milosrdenství Božím. Blahoslavenství navíc upřesňuje, že druzí jsou závislí na milosrdenství našem. Nestačí čistě pasivní chudoba duchem, ale je třeba také vážného a aktivního úsilí pomáhat těm, kdo potřebují. Avšak i přesto, že pomáháme, zůstáváme chudobnými a závislími na nezaslouženém Božím milosrdenství.

Páté blahoslavenství rovněž doplňuje čtvrté. Touha a úsilí o spravedlnosti nesmí být doprovázena domýšlivostí a pýchou ohledně vlastní nadřazenosti a tedy pohrdáním druhými a slabšími. S touhou po spravedlnosti musí jít ruku v ruce milosrdenství k slabým.

7. „Blahoslavení čistého srdce“: Člověk a jeho vnitřní cesta.

Michael McDermott: Wall I Must Climb

„O těch nejlepších věcech se vůbec nedá mluvit; ty druhotně nejlepší zůstávají téměř vždy nepochopeny; život tak trávíme mluvením o věcech třetího řádu“.

(H. Zimmer, 1890-1943)

„Co jsou věci třetího řádu?“

„Co jsou věci druhotně nejlepší?“

„Co jsou věci nejlepší?“

Co je srdce?

Co je čistý?

Co je „čistého srdce“?

Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení čistého srdce, neboť oni uzří Boha“ (Mt 5,8)

Čistého srdce

Nejprve se však budeme zabývat tím, co znamená slovo „srdce“, a pak hledat význam spojení „čisté srdce“.

(1) *srdce*

Slovo „srdce“ je v NZ použito celkem 156x, jemu podobná slova jako „duch“ 379x a „duše“ 101x. Pokusíme se zjistit, co tímto slovem míní Matouš, který je používá 16x.

„Srdce“ je sídlem myšlenek (9,4), sídlem chápání (13,15), sídlem hodnocení hodnot a citových vztahů, které z toho plynou (6,21), sídlem různých tužeb a aktivit (15,19), sídlem postojů vůči druhým (11,29), sídlem vztahu k Bohu (15,8).

„Srdce“ je tedy středem intelektuálního, volního i citového života člověka, je místem, kde vznikají a od něhož se odvíjejí a v němž se sjednocují veškeré naše vztahy k Bohem a druhým. Jelikož je takto chápáno srdce vnitřním středem celé osobnosti člověka, musí být čisté.

(2) *čistota*

Nejprve se budeme zabývat tímto pojmem u Matouše a pak si jeho chápání čistoty osvětlíme dalšími biblickými texty.

Matouš používá slovo čistota, čistý, očistit, příp. nečistý ve čtyřech různých souvislostech: malomocenství, nečistí duchové, jídla a hroby.

Malomocenství je nemoc, která člověka činí nečistým a vylučuje ho tak ze společenství ostatních lidí a účasti na bohoslužbě. Vyléčení se proto nazývá „očistění“, které musí být konstatováno knězem (srov. Mt 8,4).

Démoni jsou po židovském způsobu nazýváni „nečistými duchy“ (10,1; 12,43). „Čistým“ je to, co je v souladu s Bohem, co patří k Němu, co působí, že se Bohu líbíme. Démoni jsou silami stojící proti Bohu a proto jsou nazýváni „nečistými duchy“ – ze tedy v protikladu proti Duchu svatému. Problém čistoty je tedy problémem zda náležet Bohu nebo ne.

Ježíš přirovnává zákoníky a farizeje k vnějškově nabíleným *hrobům*, ale „uvnitř plných lidských kostí a všelijaké nečistoty“ (23,27). Podle židovského Zákona všechno, co náleží k oblasti smrti (k mrtvolám a hrobům), je nečisté a vylučuje člověka z bohoslužby.

Ježíš vysvětluje otázku čistoty člověka v kontroverzi s farizeji a zákoníky v 15,1-20, kdy učedníci jedí nečistýma rukama. Nacházíme zde terminologii šestého blahoslavenství – „srdce“ (v.8.18.19) a „učinit člověka nečistým“ (v.11.18.20; je zde použito slovesa *koino* jako opak toho, co je svaté, a tedy nečisté a proto znesvěčující). Ježíš zde ustavuje princip, že čistota člověka – tedy jeho stav před Bohem a schopnost setkat se s Bohem – nezáleží v *jidlech* ani v čistotě rukou, ale v tom, co vychází ze srdce.

(3) *čisté srdce*

Pro čistotu člověka je rozhodující srdce a jeho stav, protože na tomto stavu pak záleží, co ze srdce vychází. Na srdci tedy záleží, zda člověk náleží Bohu nebo ne a tedy zda se mu líbí, kam je nasměrován. Výčet toho, co činí člověka nečistým, se téměř shoduje s Desaterem. Lidé čistého srdce jsou ti, kteří mají svůj střed – srdce – zcela ve shodě s Boží vůlí a jsou svobodni od jakéhokoli postoje a aktivity proti Boží vůli.

Uzří Boha

Bůh je v NZ často nazýván ne-viditelným (*a-oratos*, např. Ko 1,15; srov. Jn 1,18; 6,46). Podle 1K 13,12 „nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance, potom však uzříme tváří v tvář. Nyní poznávám částečně, ale potom poznám plně, jako Bůh zná mne.“ Je to poznání vzájemné, *tváří v tvář*; podobně 1J 3,2; Zj 22,4.

Všechny tyto texty (1) výslovně zmiňují očištění od hříchů jako podmínku vidění Boha (srov. Mt 5,8); 1K13 však hovoří o lásce; (2) ohlašují změnu současného stavu a jeho spojení s eschatologickým naplněním; (3) potvrzují správnost interpretace, že Mt 5,8 se odvolává na eschatologické naplnění.

Praktické důsledky

Jako hlad a žízeň po spravedlnosti, tak čisté srdce touží po Boží vůli. Ti, kdo tuto touhu mají, chtějí, aby nejen vnější aktivity, ale i celý vnitřní člověk byl orientován k Bohu a jeho vůli. Chudí duchem jsou podobní jako čisté srdcem, přičemž se obě blahoslavenství odvolávají na celého člověka. Jedině zde je možno uznat radikální závislost na něm a dokonalou shodu s jeho vůlí. První postoj je spíše pasivní, druhý spíše aktivní. Obě blahoslavenství jsou inkluzí, která zahrnuje blahoslavenství, v nichž se popisuje, které postoje mají určovat vztahy k Bohu a bližním. Další blahoslavenství pak bude o postoji k hádavým a pronásledovatelům.

V šestém blahoslavenství se poprvé výslovně hovoří o Bohu. V předchozích se říkalo, co člověk od Boha dostane: království, útěchu, dědictví země, nasycení, milosrdenství, nyní se mluví o přímém setkání s ním. Zatímco předchozí blahoslavenství snad ještě mohla být nejasná, nyní ne: dar Boha samotného. Útěcha, milosrdenství atd. není ničím jiným než tím, že člověk je přijat do společenství Božího. Zdá se, že povaha tohoto společenství bude nadále upřesněna sedmým blahoslavenstvím.

8. „Blahoslavení šířitelé pokoje“: Člověk a nadhled.

Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími“ (Mt 5,9)

Kdo působí pokoj

V rabínské literatuře je spousta dokladů o těch, kdo působí pokoj mezi jinými (např. mezi dvěma muži, manželem a manželkou, dvěma městy, dvěma národy atd. Matouš mluví o pokoji velice zřídka, jen v tzv. misijní řeči:

(1) 10,12-13, kde účinek pozdravu ukazuje na kvalitu obyvatel domu. Ježíšovi poslové přicházejí ve jménu pokoje a nesou jej s sebou; mají-li jej však dát, jsou závislí na reakci posluchačů.

(2) 10,34-39; výrok *Nemyslete si, že jsem přišel na zem uvést pokoj; nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč* vypadá jako přímý protiklad sedmého blahoslavenství; uvádí však další verše, požadující absolutní prioritu lásky k Ježíšovi, což vyvolá problémy mezi lidmi, i nejbližšími. Učedník to musí snést. Být šířitelem pokoje neznamena hledat pokoj za každou cenu.

Tyto dvě Matoušovy pasáže ukazují některé základní podmínky pokoje, zejména tu, že pokoj musí být záležitostí obou stran. V Mt 5,23-26 a 18,15-35 se uvádějí příklady překonání rozporu.

Dále v Písmu se o pokoji hovoří takto:

V Př 10,10 se říká: *Kdo lstivě mrká očima, působí lidem trápení, kdo však napomíná s otevřeností, působí pokoj*; ukazují se zde rozdílné účinky toho, jak kdo jedná.

V Iz 45,7 je činitelem pokoje sám Bůh. *Já vytvářím světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo, Já Hospodin konám všechny tyto věci*. Pokoj, mír, není pouze nepřítomnost války, nepřátelství a harmonie mezi lidmi a ve vztazích s Bohem, ale také plnost štěstí ve smyslu hebrejského „šalom“.

V NZ je činitelem pokoje Kristus (Ko 1,20); v Ef 2,14-16 je dokonce nazýván „naším pokojem“ a my pokoj ve všech jeho prvcích máme díky němu.

Jednotlivé prvky jeho úsilí o pokoj jsou tyto: ruší nepřátelství, sjednocuje v sobě dva dřívější nepřátele (židy a pohany), přičemž stupeň této jednoty je tak velký, že tito dva v něm tvoří jednoho nového člověka; zároveň je smiřuje s Bohem úsilím, které jde až na kříž. Tento pokoj, uskutečněný Kristem, je jedinečný a je tak podstatnou událostí, že mění základní podmínky lidského života. Nejedná se o usmíření mezi dvěma nepřáteli. Přísná rozdělení mezi židy a pohany na základě Zákona a podstatné rozdělení mezi Bohem a hříšníky jsou zcela překonána. Kristus uskutečnil a umožnil nejen přátelství mezi lidmi, ale také mezi lidmi a Bohem. Kristus pro tento pokoj obětoval sebe sama.

V Mk 9,50 Ježíš říká: *Sůl je dobrá, ztratí-li však svou slanost, čím ji osolíte? Mějte sůl v sobě a žijte mezi sebou v pokoji*. Uzavírá tak poučení o tom, „kdo je největší“. Podstatný je duch služby, který má pronikat jak chování, tak vztahy učedníků, a musí směřovat k pokoji.

Ve 2K 13,11 Pavel končí takto: *Nakonec, bratři: žijte v radosti, napravujte své nedostatky, povzbuzujte se, buďte jednomyslní, pokojní, a Bůh lásky a pokoje bude s vámi*. Příkaz *žijte v pokoji* (viz řečtina) je souhrnem všeho, co Pavel řekl o vztazích v obci dříve. Zmínka *Boha lásky a pokoje* připomíná jeho dvě základní vlastnosti (srov. např. úvodní pozdrav 2K 1,2 atd.). Není pokoje bez lásky a úsilí o pokoj ji předpokládá. Pavel to výslovně neříká, ale ze závěru lze vyvodit, že ti, kdo v lásce usilují o pokoj, jsou podobni Bohu (srov. Mt 5,9, budou nazváni syny Božími).

Podstatným rysem všech citací je to, že se všechny nacházejí na konci, což zdůrazňuje velikou důležitost úsilí o pokoj. Křesťanský život se musí vyznačovat pokojem, který je plodem lásky, a dalšími postoji, ve kterých se láska uskutečňuje (srov. Ga 5,22n).

„Ti, kdo působí pokoj“ v Mt 5,9

Pokoj je velice cenným darem Božím, a je potřeba, aby lidé jednali tak, aby pokoj zachovávali a získávali. Aby tedy v tomto smyslu činili správné věci. Kdo dává pokoj, je Bůh. Lidé činí pokoj pouze v politicko-vojenském kontextu.

V NZ je to jinak. Ježíš Kristus je velkým tvůrcem pokoje – jednak mezi židy a pohany, a v sobě samém i mezi lidmi a Bohem; přičemž jeho úsilí o pokoj jde až k vydání vlastního života. Otevírá tak novou možnost prožívání pokoje – s Bohem jako jeho děti, s lidmi jako jejich bratři. Tomuto Kristovu daru je třeba se otevřít za pomoci neustálého a přiměřeného úsilí o pokoj jak uvnitř křesťanské komunity, tak s ostatními lidmi. Toto úsilí musí vycházet z lásky a je tím, co spojuje s Bohem lásky a pokoje.

Budou nazváni syny Božími

Označení „synové Boží“ se v evangeliích objevuje pouze v Mt a Lk, a to pouze 2x v každém evangeliu. V Mt je to pouze v 5,9 a 5,45. Výraz „Boží synové“ („Boží děti“) označuje základní, nejvyšší a nejdůležitější vztah mezi lidmi a Bohem, je vrcholem a cílem Božího plánu spásy uskutečněného vyslaným Synem. Osobní společenství Bůh-synové je nabízeno skrze jeho Syna Ježíše Krista. Ve všech textech je však zdůrazněn eschatologický rozměr. I když některá místa označují toto synovství za uskutečněné (Ga 4,6; 1J 3,1n), všechna se shodují v tom, že na plné uskutečnění musíme čekat. Eschatologické uskutečnění spočívá v tom, že teprve tehdy budeme naplno zakoušet, co tento vztah vlastně znamená. Výraz „Boží synové“ tedy vždy odkazuje na eschatologické naplnění.

Praktické důsledky

Proč je zaslíbení „budou nazváni syny Božími“ určeno právě „těm, kdo působí pokoj“. Podle Mt 5,44n.48 je pro syny Boží charakteristické to, že žijí podle Otcova příkladu. Právě ti, kdo působí pokoj, následují jednání Boží, protože v 5,44 se mluví o lásce k nepřátelům. Pokoj znamená udělat všechno proto, abychom překonali nepřátelství.

Sedmé blahoslavenství je posledním, které mluví o „jednání“, protože osmé je o „trpění“ (být pronásledován). V tomto smyslu je blahoslavenstvím závěrečným a tak ukazuje důležitost úsilí o pokoj, o harmonické a laskavé vztahy s druhými a bratrské soužití. Vytýčuje jakýsi cíl, který je třeba uskutečnit – pokoj. Toto poslední blahoslavenství předpokládá a zároveň shrnuje šest předchozích, protože úsilí o pokoj v sobě zahrnuje všechny předchozí postoje.

9. „Blahoslavení pronásledování pro spravedlnost“: Člověk a životní pevnost.

Výklad blahoslavenství

„Blahoslavení, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské“ (Mt 5,10)

Pronásledování

V posledním blahoslavenství se hovoří o trpění, a proto se toto blahoslavenství vedle druhého zdá tím nejparadoxnějším. O spravedlnosti u Matouše jsme již hovořili, proto se nyní zaměříme na „pronásledování“, a to nejprve u Matouše, pak ve zbytku NZ.

Sloveso „pronásledovat“ se u Matouše objevuje nejčastěji ze všech evangelií, v Horském kázání (5,10.11.12.44), pak v misijní (10,23) a závěrečné řeči (23,34). Jméno „pronásledování“ se objevuje v řeči v podobenstvích (13,21).

(1) Mt 5,11-12: znovu se ve druhé osobě množného čísla opakuje poslední blahoslavenství, aplikováno na Ježíšovy posluchače. Způsob pronásledování je dále upřesněn a jejich osud je přirovnán osudu proroků. Lze říct, že pronásledování je pronásledováním těch, které vyslal Ježíš. (2) V Mt 5,44 je téma pronásledování a Božího synovství spojeno ještě úžeji, než v 5,9-10. (3) V Mt 10,23 Ježíš poučuje dvanáct apoštolů: *Když vás budou pronásledovat v jednom městě, prchněte do jiného*. Je to praktické jednání a i útěk může být dobrou odpovědí na pronásledování. (4) V Mt 23,34 se Ježíš obrací k pronásledovatelům svých učedníků takto; přičemž to, co Ježíš v 10,17n.33 popsal jako osud svých učedníků, nyní líčí jako činnost svých protivníků, kteří jeho vyslance budou pronásledovat. Ti nejen že přeberou Ježíšovu činnost (srov. 10,5-15), ale „zdedí“ i Ježíšovy protivníky a pronásledování (srov. 10,24n). (5) V Mt 13,21 se říká, že pronásledování se nezrodí jen tak, z jakékoli příčiny, ale *díky slovu* – tedy díky přijetí a uskutečňování toho, co Ježíš říká (srov. pronásledování: *pro spravedlnost* 5,10; *kvůli mně* 5,11; budou vás nenávidět *pro mé jméno* 10,22). Tedy nejen apoštolové, ale kdokoli, kdo chce následovat Ježíše a žít podle jeho učení se nesmí divit, že právě proto bude pronásledován. Podobenství ukazuje, jaké nebezpečí může díky pronásledování vzniknout, a co je třeba dělat pro jeho překonání. Aby se člověk nepohoršil, neztratil víru a neodloučil se od Ježíše, je třeba, aby v něm jeho slovo bylo hluboce zakořeněno, tedy aby měl k Ježíšovi opravdu silný osobní vztah.

To, co bylo u Matouše předpovězeno, nacházíme v jiných NZ spisech potvrzeno a uskutečněno (Sk 8,1; 13,50 atd.); Pavel sám svoje jednání před konverzí označuje na mnoha místech za pronásledování (např. 1K 15,9) a sebe za pronásledovatele (1Tm 1,13). Vždy říká, že pronásledoval církev Boží, tedy nikoli jen Ježíšovy vyslance, ale všechny křesťany díky jejich víře v Ježíše (např. 1K 15,9; Ga 1,13.23; Fil 3,6).

Nakonec si ještě ukážeme místa, jejich obsah je velice podobný osmému blahoslavenství: 2Tm 3,12; 1Pt 3,8-13; 1Pt 4,14.

Vidíme, že téma osmého blahoslavenství je v NZ přítomné velice silně, mohli bychom najít daleko více paralel, kdybychom hledali další synonyma pronásledování, např. nenávist. NZ spisy byly často psány právě proto, aby křesťany povzbudily v době pronásledování.

Praktické důsledky

Jak jsme řekli, „spravedlnost“, pro níž jsou učedníci pronásledováni, znamená lidské jednání v souhlase s Boží vůlí, tak jak jí učil Ježíš. Ti, kdo žijí podle Ježíšových slov, mohou být za to pronásledováni, přičemž je třeba podle nich žít bez ohledu na odmítnutí či chválu lidí. Přislíbení nebeského království opakuje první blahoslavenství a vytváří tak inkluzi, upozorňující na důležitost celého celku blahoslavenství a tohoto zaslíbení zvláště.

V tomto blahoslavenství se poprvé objevuje *pasivní postoj* („jsou pronásledováni“) pronásledovaných; zatím to bylo jen ze strany Boží (“budou nasyceni” atd.). Tvrzení, že pronásledování se děje díky spravedlnosti, výslovně odkazuje na čtvrté blahoslavenství (*Blahoslavení, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni budou nasyceni*) a tak ukazuje, že pronásledování se netýká ničeho jiného, než jednání podle vůle Boží. Avšak toto jednání podle vůle Boží sebou nese všechny postoje, které jsou zahrnuty i v ostatních blahoslavenstvích. Můžeme tak říci, že právě to, jak Bůh odpovídá na jednání člověka podle jeho vůle ve třetích částech blahoslavenství (tj. těší, dává zemi za dědictví, sytí, je milosrdný, dává se spatřit, nazývá svým synem, dává království nebeské), vyvolává pronásledování, odmítání a násilí lidí.

Poslední blahoslavenství tedy nepopisuje nějaký nový postoj vzhledem k ostatním blahoslavenstvím, avšak přidává jim další rozměr a díky tomu je blahoslavenstvím. Např.: člověk nejen že se musí snažit o šíření pokoje, ale musí rovněž unést, že bude právě proto odmítnut a že s ním bude zle nakládáno. Proto nesmí ve svém úsilí polevit (nejlepším komentářem k tomu je pátá a šestá antiteze, 5,38-48). Tak pronásledování pro spravedlnost jsou blahoslavení nejen proto, že mají hlad a žízeň po spravedlnosti, ale také proto, že kvůli ní snášejí pronásledování.

Skutečnost, že toto blahoslavenství stojí na posledním místě, znamená, že předpokládá uskutečňování všech předchozích: někdo může být kvůli spravedlnosti pronásledován jen v případě, že ji skutečně praktikuje. Pronásledování může kromě toho mít různé formy a významy – také smrt, jako se dostalo prorokům i Ježíšovi.

Skutečnost, že „jejich je nebeské království“ se opakuje, chce upozornit na jeho důležitost. Je to jediný prvek, který se neodvolává až na eschatologickou budoucnost, ale který „je v přítomnosti“, a tak se jeví jako to nejdůležitější tvrzení ze všech blahoslavenství. To, co sebou toto vlastnění Božího království také nese, označují ostatní blahoslavenství, až ke přijetí do rodinného života Božího.

Posledním charakteristickým prvkem je opakování blahoslavenství ve verších 11-12 (srov. 6,12 opakován v 6,14-15). Zdá se, že tak je toto blahoslavenství rozhodně potvrzeno, a jeho aplikace na posluchače jim chce ukázat, že i všechna ostatní blahoslavenství nemají zůstat abstraktním učením, ale týkají se všech posluchačů.

10. Blahoslavenství jako pozvání na cestu

Jsou blahoslavenství povinným souborem norem, podle něhož musíme žít, nebo jsou radostnou zvěstí o tom, co Bůh ve prospěch nás lidí uskutečňuje? Řekneme si to ještě výrazněji: jsou Zákonem nebo Evangelium?

Blahoslavenství jsou radostnou Boží zvěstí člověku, protože vysvětlují, co to znamená, že „se přiblížilo nebeské království“ (Mt 4,18); ukazují, co je Bůh ochotný pro člověka udělat, jakou pro něho připravuje budoucnost a jaké možnosti mu od tohoto okamžiku otevírá.

Blahoslavenstvím se musíme snažit porozumět a pochopit je od zadu, od jejich třetích částí. Ty jsou totiž základem všeho ostatního. Tedy např. *jejich je království nebeské, oni budou nasyceni* atd. Tyto třetí části blahoslavenství otevírají pohled na plnost spásného jednání Božího, odhalují nám budoucnost a naplnění, které si člověk sám od sebe ani nemůže představit a vlastně tedy ani očekávat. Jsou skutečnou radostnou zvěstí, vyhlášením nepředstavitelné radosti. Z hlediska třetích částí bychom obsah blahoslavenství mohli vyjádřit takto:

Všemohoucí Bůh a pastýř je zcela na vaší straně.

Bůh vás potěší a definitivně změní váš bolestný úděl v existenci plnou radosti.

Bůh, váš Otec, vám na základě smlouvy zajistil zemi, tedy místo pro klidný a zajištěný život.

Bůh vás nasytí a zajistí plnost života.

Bůh k vám bude plný milosrdenství a odpustí vám všechny hříchy.

Bůh vyjde ze svého zahalení a úkrytu a ukáže se vám v osobním a bezprostředním setkání.

Bůh vás uzná za své skutečné děti a přijme do své rodiny.

Všemohoucí Bůh a pastýř je zcela na vaší straně.

Nesmíme však zanedbat ani druhé části blahoslavenství. Ukazují, že Boží jednání bez účasti člověka zůstává neúčinné, neplodné, a že by se možná dokonce obrátilo proti člověku samotnému. Postoj a jednání člověka má tedy rozhodující důležitost. Avšak ani toto lidské jednání na jednání Božím nezávislé, což nám znovu ukazuje na to, že jednání Boží (tedy třetí části) je prvkem ze všech nejdůležitějších. Boží působení je základem takového lidského jednání, a zároveň i podmínkou, která toto jednání umožňuje. Z pohledu druhých částí bychom blahoslavenství mohli vyjádřit takto:

Můžete si uvědomovat svou chudobu, přijímat ji a žít s ní, nemusíte ji popírat, protože všemohoucí Bůh stojí na vaší straně.

Můžete se nechat deptat utrpením, nemusíte před ním utíkat, protože Bůh vás potěší.

Můžete zůstat mírnými, nemusíte se prosazovat násilím, protože Bůh vám určil vaše místo pro život.

Můžete veškerý svým hladem a žízní toužit po spravedlnosti a nemusíte se úzkostlivě starat o pozemské potřeby, protože Bůh vám zajistí plnost života.

Můžete odpouštět vašim viníkům a mít ke všem milosrdenství, nemusíte být uzavření a ustrašeně zaměřeni na vaše vlastní zájmy, protože Bůh je k vám velkorysý.

Můžete mít čisté srdce, které žije jedině podle Boží vůle, nemusíte mít další zájmy, protože Bůh vás obdaruje bezprostředním setkáním se sebou samým.

Můžete usilovat o pokoj, nemusíte odplácet utrpené urážky, ponížení a utrpení, protože Bůh sám vás přijímá do své rodiny.

Můžete trpět odmítání a třeba být i lidmi zabiti, nemusíte ustupovat jejich nátlaku, abyste se zachránili, protože všemohoucí Bůh je na vaší straně.

Boží působení je základem jak blahoslavenství, tak lidského jednání. Všechny tři části jsou důležité a žádnou z nich nelze pominout, ale na prvním místě je působení Boží. A proto je toto poselství především evangeliem.